

Miejsce
na naklejkę
z kodem szkoły

dysleksja

MOB-P1_1P-072

EGZAMIN MATURALNY Z JĘZYKA BIAŁORUSKIEGO

MAJ
ROK 2007

POZIOM PODSTAWOWY

Czas pracy 170 minut

Instrukcja dla zdającego

1. Sprawdź, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 14 stron. Ewentualny brak zgłoś przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Pisz czytelnie. Używaj długopisu/pióra tylko z czarnym tuszem/atramentem.
3. Nie używaj korektora, a błędne zapisy wyraźnie przekreśl.
4. Pamiętaj, że zapisy w brudnopisie nie podlegają ocenie.
5. Na karcie odpowiedzi wpisz swoją datę urodzenia i PESEL. Zamaluj pola odpowiadające cyfrom numeru PESEL. Błędne zaznaczenie otocz kółkiem i zaznacz właściwe.
6. Postępuj podobnie, zaznaczając odpowiedzi w części karty przeznaczonej dla zdającego. Tylko odpowiedzi zaznaczone na karcie będą oceniane.

Za rozwiązanie
wszystkich zadań
można otrzymać
łącznie
70 punktów

Część I – 21 pkt
Część II – 49 pkt

Życzymy powodzenia!

Wypełnia zdający przed
rozpoczęciem pracy

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

PESEL ZDAJĄCEGO

--	--	--

KOD
ZDAJĄCEGO

CZĘŚĆ I – ROZUMIENIE CZYTANEGO TEKSTU**Прачытай уважліва тэкст і адкажы на пытанні**

Анатоль Клышка

Францыск Скарына, альбо Як да нас прыйшла кніга

1. У Італіі, у адным з найстарэйшы у свеце Падуанскім універсітэце ёсць славуная “Зала сарака”. У “Зале сарака” на сценах сорок вялікіх партрэтаў слаўных з найслаўнейшых. Сярод іх другі ад покуці¹, каля кафедры Галілея, – Францішак Скарына. Так за тысячы кіламетраў ад Беларусі, у далёкай Італіі, ушаноўваецца памяць аб нашым першадрукару Францыску Скарыне. Менавіта са Скарынавых рук без мала пяцьсот гадоў таму назад усходняе славянства атрымала першую друкаваную кнігу. [...]
2. Пад зіму 1504 года Францішка Скарыну можна было ўбачыць у Кракаве. На славянскіх землях тады было толькі два універсітэты: у чэшскай Празе і ў польскім Кракаве. Кракаў быў бліжэй... Ды і універсітэт яго быў крыху абжыты палачанамі. Кракаўскі універсітэт быў вядомы сваімі выдатнымі вучонымі – астраномам, матэматыкамі. З паў-Еўропы сцякаліся сюды школяры. Асабліва шмат было з Венгрыі, Нямецчыны, Чэхіі. [...]
3. Папулярнасці універсітэта спрыяла тое, што ён, як на той час, быў даволі дэмакратычны. Палову яго выхаванцаў складалі дзеці рамеснага і гандлёвага люду; дзяцей сялян вучылася тут аж да 10 працэнтаў, што было “незвычайна шмат” у параўнанні з тагачаснымі такімі ж установамі феадальнай Еўропы. У тыя гады студэнтаў налічвалася ўжо да трох тысяч. Хоць як на ўсю Польшчу ды прылеглыя Літву, Беларусь, Украіну не дужа шмат. Бо ў чэшскай Празе ва універсітэце налічвалася ў тыя часы 7-8 тысяч студэнтаў. [...]
4. Асноўная нагрузка клалася тады на памяць, і ўсё вырашала добрая памяць. Завучыць, зазубрыць, убіць у галаву, запомніць – вось што павінен быў рабіць студэнт сярэднявечага універсітэта. У нейкай ступені гэта можна і зразумець. Спадзявацца тады, што ў цябе некалі будзе тая ці іншая кніга, – не даводзілася. Школяр часта нават выбіраў той ці іншы факультэт толькі таму, што ў яго аказвалася пэўная кніга. [...]
5. Па-рознаму мінаў у бурсе час. Адны рэзаліся ў карты, другія – у шахматы ці шашкі. Трэція сур'ёзна сядзелі над кнігамі. Часта можна было бачыць, як адзін студэнт ушываў свайму багацейшаму сябру гузікі або перапісваў для яго лекцыі. Былі ж такія, якія проста адбывалі лекцыі, ніколі не здаючы ніякіх экзаменаў. [...]
6. Бывала і так, што студэнт, узяўшы збанок, ішоў жабраваць. Так, так, жабраваць. Для студэнта гэта не лічылася асаблівым грахам. Ён жа пасля, вывучыўшыся, сваімі ведамі аддасць народу больш, чым тое, што яму цяпер ахвяруюць. І некаторыя са студэнтаў, каб не марнаваць часу, адразу ішлі пад сядзібу, дзе выходзіліся каралеўскія дзеці. Ксёндз-выхаваўца, высунуўшыся з акна, задаваў школярам некалькі пытанняў, каб спраўдзіць, ці не зноў пад марку студэнтаў прыцягнуліся сюды звычайныя жабракі. Калі студэнты адказвалі слаба, няўпэўнена, то для ксяндза гэта была прычэпка палічыць іх жабракамі і адмовіць у міласціне. Таму ў групе павінен быў быць і добры студэнт, хай сабе і не зусім бедны, але які выручыў

¹ Покуць – тут: ганаровае месца

- бы кампанію. Калі ксёндз упэўніваўся, што гэта ўсё ж студэнты, ён пытаўся, хто ў чым мае патрэбу.[...]
7. Кожны прадмет засвойваўся траякім спосабам: праз лекцыі, калёквіумы, дыспуты. Штосуботы адбываліся дыспуты. Яны таксама мелі навучальнае значэнне. У вялікую залу збіраліся студэнты і выкладчыкі ўсяго факультэта. Пасля таго як пэўны магістр браў слова і высоўваў нейкую думку, выступалі другія настаўнікі, аспрэчвалі яго сцверджанне, высоўваючы адначасова свае, новыя. Вырашалі ж спрэчку пад кіраўніцтвам выкладчыкаў добра падрыхтаваных студэнты. Такія дыспуты былі неблагаю школаю. Калі ўлічыць, што кніг было няшмат, то студэнт з такіх спрэчак, несумненна, даведваўся нямала новага, ды і вучыўся, як трэба аспрэчваць (а не проста адкідаць!) тую ці іншую думку, якую ты лічыш памылковаю, і аргументавана даказваць, пераканаўча даводзіць тую, якую лічыш правільнаю. [...]
8. Чаму Скарына апынуўся ў Празе, чаму менавіта гэты горад выбраў ён для друкавання кнігі? Мяркуюць, што Францыска пасля яго вяртання з Падуі (у Падуанскім універсітэце Скарына здае экзамен на званне доктара лекарскіх навук) кароль Сігізмунд I мог запрасіць сакратаром пры перагаворах польскага, чэшскага і венгерскага каралёў з імператарам Максіміліянам I у Вене. Але, пэўна ж, Прага прыцягвала тым, што ў ёй ужо друкавалі кнігі на роднай мове чэхаў, што адсюль можна было наладзіць сувязь з такімі цэнтрамі еўрапейскага кнігадруку, як Нюрнберг, Аусбург, Венецыя. [...] Дарэчы, у Чэхіі якраз незадоўга, за 18 гадоў перад гэтым, пачынаюць уводзіць першыя папяровыя млыны – у Празе і Збраславе. Можна было мець танную паперу. [...]
9. 6 жніўня 1517 года ў чэшскай Празе выйшаў у свет Скарынаў “Псалтыр”, а пазней і яшчэ 22 біблейскія кнігі. Да ўсіх іх наш першадрукар даў агульны тытульны аркуш: “Библия руска выложена доктором Франциском Скориною из славного града Полоцка...”. Кожны выпуск меў прадмову і пасляслоўе, у якіх пісалася, хто, дзе, калі і дзеля чаго выдаў гэтую кнігу. [...]
10. Скарына перакладае і выдае гэтыя кнігі не дзеля таго, каб “ратаваць” душу сабе і сваім чытачам, а таму, што бачыць у кнігах матэрыял для “навучання сямі вызваленых навук дастатковы”. У прадмове да “Псалтыра” ён піша, што гэта «детем малым як початок всякое доброе науки грамоты...». І пасля, перабіраючы па чарзе, ён зазначае, якая з кніг да чаго прыдатная, з якой можна даведацца пра ваенныя, гераічныя справы, а з якой умець арыфметыку, а з якой землямер’е, астраномію – навуку пра зоркі і гэтак далей. У гэтым пералічэнні сямі вызваленых навук чуваць Скарынаў клопат быць універсітэтам для простых людзей, даць ім у рукі кнігу, якая была б энцыклапедыяй у розных галінах ведаў.[...]
11. Недзе каля 1520 года Францыск Скарына пераязджае ў Вільню – сталіцу Вялікага княства Літоўскага.[...] Неўзабаве пры рынку запрацавала Скарынава друкарня. [...] І вось Вільня трымае ў руках першыя друкаваныя кнігі ў гэтых землях – “Малую падарожную кніжыцу” і “Апостал” [...]. Добра прадуманы фармат выданняў. Ужо сваім выглядам “Апостал” кажа, што ён разлічаны не для царкоўнай службы, а для хатняга чытання. Памер невялікі – самы раз, каб узяўшы ў рукі кнігу, прысесці з ёю ў нядзельку за сталом. І зусім кішэнны фармат у “Малой падарожнай кніжыцы”, разлічанай на купцоў і рамеснікаў, якім не раз даводзілася выпраўляцца ў далёкую дарогу...З гэтага боку асабліва цікава апошняя частка “Малой падарожнай кніжыцы”, дзе змешчаны розныя каляндарныя, астранамічныя і нават медыцынскія звесткі – усё тое, што найнеабходным было чалавеку ў дарозе. [...]

12. Францыск Скарына, як у Празе, так цяпер у Вільні, выдае свае кнігі з асветніцкімі мэтамі для небагатых людзей, як ён сам піша, «людзям паспалітым на добрае навучанне». [...]

Родная крыніца, Мінск 1986, стар. 43-64.

Заданні да тэксту

Заданне 1. (1 пункт)

У Падуанскім універсітэце ў “Зале сарака” ёсць партрэт Францыска Скарыны. Высветлі, чаму Скарына належыць да групы найслаўнейшых людзей свету. Карыстайся 1 абзацам.

.....

.....

.....

.....

Заданне 2. (2 пункты)

Якія інфармацыі адносна Кракаўскага універсітэта пададзеныя ў 2 і 3 абзацах?

.....

.....

.....

.....

Заданне 3. (2 пункты)

Карыстаючыся 3 абзацам, растлумач сваімі словамі тэрмін “роўнасць” і напішы, ў чым заключалася роўнасць сярод студэнтаў Кракаўскага універсітэта.

.....

.....

.....

.....

Заданне 4. (2 пункты)

У 4 абзацы аўтар уводзіць слова “шкаляр”. Раскрый значэнне гэтага слова і падбяры сінонімы.

.....

.....

.....

.....

Заданне 5. (1 пункт)

Што абазначае фразеалагізм “сур’ёзна сядзець над кнігамі”.

.....
.....
.....

Заданне 6. (2 пункты)

Падай прыклады бесклапотнага студэнцкага жыцця, а таксама яго нягоды (цяжкасці). Карыстайся 5 і 6 абзацамі.

прыклады бесклапотнага жыцця	цяжкасці жыцця

Заданне 7. (2 пункты)

На аснове 7 абзаца растлумач сваімі словамі значэнне тэрміна “дыспуты”.

.....
.....
.....
.....

Заданне 8. (2 пункты)

Карыстаючыся 8 абзацам, высветлі, чаму менавіта Прагу выбраў Скарына для друкавання кніг.

.....
.....
.....
.....

Заданне 9. (2 пункты)

Высветлі, чаму дзеяслоў “ратаваць”, якім аўтар карыстаецца ў 10 абзацы, узяты ў двукоссе.

.....
.....

Заданне 10. (1 пункт)

На аснове 10 абзаца выясні значэнне слоў “быць універсітэтам для простых людзей”.

.....

.....

.....

.....

Заданне 11. (1 пункт)

Якія інфармацыі адносна (на тэму) Скарыны змешчаны ў абзацах 9, 11.

.....

.....

Заданне 12. (2 пункты)

У 12 абзацы аўтар піша: “Скарына [...] выдае свае кнігі з асветніцкімі мэтамі”.
На аснове 10 і 11 абзацаў сфармулай 2 мэты і запішы іх.

.....

.....

.....

.....

.....

Заданне 13 (1 пункт)

Тэкст А. Клышкі гэта:

- а) фельетон
- б) папулярна-навуковы артыкул
- в) навуковая праца

CZĘŚĆ II – PISANIE WŁASNEGO TEKSTU

Та частка змяшчае два тэмы, якія праверваюць навыкі стварэння ўласнага тэксту ў звязку з тэкстам літаракім, размешчаным у аркушы. Выбярз адзін з іх і напішы працу. Выбраны тэма падкрэслі.

Тэма 1:

На аснове вобразаў герояў "Аблavy" Васіля Быкава прааналізуй праблему віны ў часе калектывізацыі.

Васіль Быкаў, *Аблavy*

Усё астатняе – збожжа, бульба, майно¹, нажытае за гады потам і працай, рэквіравалася на карысць сельсавета Яно няхай бы рэквіравалася на грамадскую патрэбу, думаў затым Хведар, але ж яны рэквіравалі найбольш для таго, каб не даць ім, небаракам, у іх дальнюю гаротную дарогу, каб яны хутчэй там памерлі ад голаду і марозу. Шасцігадовая Волечка якраз надзела новыя чорныя валёначкі, што ён справіў ёй у мястэчку з леташняй воўны, дзяўчынка ўсю зіму ашчаджала іх, надзела, можа, якія разы тры, болей абыходзілася старэнькімі, лапленымі-пералапленымі, якія меркавалася данасіць да вясны і выкінуць, але як стала збірацца ў гэта свой шлях, маці сказала Волечцы надзець новыя – усё ж выпраўляліся ў людзі, і маці хацелася, каб дзяўчынка выглядала па-людску. Волечка паслухалася, на сваю бяду, і тады стаяла ля ганка на снезе ў зграбненькіх чорных валёначках. Мусіць, дарма стаяла. Кінуліся тыя валёначкі ў хцівыя вочы ўпаўнаважаных, і старэйшы з іх, чалавек у чорным паўшубку, нешта загадаў Сокуру Івану. Сокур трохі памяўся, перасмыкнуў голеным тварам, але падступіў да дзяўчынкі і перадаў загад. Волечка паслухмяна здзела адзін чорны валёначак, затым другі і засталася на снезе ў адных панчошках, пакуль маці, заплакаўшы, не прынесла ёй з сенцаў старыя. Хведар, згледзеўшы тое, сказаў сабе: «Ая-я-я-я!», на што Сокур, учуўшы, зноў перасмыкнуў тварам і моўчкі цепнуў плячыма: маўляў, што зробіш? Ці мая гэта воля? Ён узяў тыя чорныя маленькія валёначкі і насіў з сабою, пакуль яны збіралі бедныя клумкі на сані. Не, каб сказаць тым, з раёна: не па-боску гэта – разуваць малое, не ў цёплы ж край выпраўлялі – на поўнач, у маразы, на голад і здзек. Ды не, не сказаў. Так і паехала Волечка ў стаптаных валёначках і хадзіла ў іх яшчэ дзве зімы, і прастуджвалася, і хварэла. Аж покуль не прастудзілася ў апошні раз, калі ўжо нічога ёй не стала патрэбна. [...]

Малы Міколка быў жаласлівы да жывёлы. [...] А як вырас, мусіць жа, гэтак аддана палюбіў камсамол. Можа, і не сам камсамол, як тую гарластую мітусню, якой з захапленнем займаліся маладыя – ад суму і самоты, – седзячы зімой у цёмных, завеяных снегам вёсках. [...] З усёй іх ячэйкі асабліва актыўнічалі Міколка і ягоны аднагодак Шурка, адзіны сыноч у бяднячкі-ўдавы Міхаліны. Адноўчы яны прынялі рэзалюцыю, каб зняць абразы. Канешне, дамагчыся таго ва ўсёй вёсцы, як ім хацелася, хлопцы не мелі сілы, тады пастанавілі зняць хоць бы ў сваіх бацькоў. Тое было прасцей, але, мусіць, таксама не надта, бацькі іх не дужа слухаліся. Хведар глядзеў на хлапечую задуму даволі памяркоўна – што тыя абразы! Праўда, вісяць у куце, нікому не замінаюць, але і карысці з іх таксама няма ніякай. А Гануля заўпарцілася, і Міколка яе ўгаворваў ад каляд да самага вялікага посту. Усё ж дамогся, адноўчы пазнімаў і абразы, і ручнікі з іх, замест павесіў партрэт Карла Маркса; ручнікоў, аднак,

¹ майно- mienie, dobytek

вешаць не стаў. З таго часу вісеў у куце барадаты чалавек, таксама ні карысці з яго, ні шкоды. Міколка ж быў задаволены, ну і добра.

І тут пад вясну выпадкам камсамольскі сакратар дазнаўся, што ў Шуркі застаўся адзін абраз, вісіць на покуці¹. Міколка сабраў камісію з трох чалавек, і яны пайшлі ў хату да Шуркі абследаваць. Аказалася, што так яно і ёсць, як казалі: абраз архангела Гаўрыіла вісіць сабе, дзе і вісеў, Міхаліна, Шуркава маці, плача, нізашто не дае знімаць, і Шурка нічора зрабіць з ёй не можа, такі аказаўся мяккацельны камсамалец. Міколка тут паставіўся крута. Думалі, ён скіне абраз, а ён абраз не чапаў, а сабраў камсамольскі сход і, не зважаючы на даўняе сяброўства, дамогся, што Шурку выключылі з камсамола. Хведар трохі падзівіўся з таго і неяк увечары мякка папракнуў сына. Сказаў, ці не занадта сурова яны паставіліся да свайго ж вясковага хлопца, як Міколка яму адказаў з нечуванаю раней строгасцю ў голасе: «Камсамол такіх ашуканцаў сцірае ў парашок!» [...]

І як усё пачалося? Колькі ён думаў пра тое, як і з чаго пачалося, – выразнага адказу знайсці не мог. [...] Ён жа, Хведар, дык і не думаў ніколі, што яго можа напаткаць такі самы лёс, хоць і жыў збольшага спраўна, але ж які ён кулак? Адзін конь, дзве каровы, авечкі, свінчо – бадай як і ва ўсіх астатніх у Нядолішчы. [...] Але, мусіць, не тое вызначыла яго кулаком, а малатарня. [...]

Як цяпер помніцца, думку пра тое падаў сын Міколка. Тады ўжо ён быў ладны дзяцюк, увосень збіраўся на прызыў у Чырвоную Армію і лічыўся сакратаром камсамольскай ячэйкі ў Нядолішчы. [...]

І вось неяк увосень познеўка ўвечары прыходзіць Міколка. Стомлены, згладнелы, у гразкіх ботах, аказваецца, быў на нейкай нарадзе ў раёне. Маці хутчэй міску на стол, ён з'еў троху і кажа: «Бацька, а давай купімо малатарню. Ёсць такая магчымасць праз патрэбкааперацыю. Грошы можна не разам – у россрочку». Хведар адказаў не адразу, падумаў. [...] Уранку, як Міколка пабег па сваіх камсамольскіх справах, асцярожна параіўся з Гануляй і вырашыў: купім. Пакуль не перакупіў хто спрытнейшы з якой іншай вёскі.

Малатарню прыцягнулі на трэці дзень пасля пакроваў. [...] Але ўсё апраўдалася. Малацілі талакой, гаспадаркамі дзвюма ці трыма адразу, як калі складвалася. Хведар нікому не адмаўляў, меркавалі як хто хацеў, а плацілі, хто колькі мог. У залежнасці ад намалоту, канешне. Усё па добрай волі, што ж ён які эксплуатаатар для сваіх сяльчан? Мусіць, ён бы даў малаціць і дарма, але трэба былі грошы, усё ж малатарня каштавала не дзешава, і хоць узялі ў крэдыт, але сплочваць трэба было кожны квартал. Да каляд памалацілі ўсе суседзі і некаторая яго радня. Нават прывозілі з суседніх вёсак. Усім малаціў Роўба.

Нядоўга, аднак, пагрукацела на ягоным таку тая чырвоная малатарня. У наступную восень прыйшоў той самы сельсавецкі старшыня Сокур, з ім яшчэ нехта вусаты з раёна і апячаталі. Аказваецца, дапусціў ён эксплуатацыю, непрацоўны даход. «А як жа цяпер? Што будзе?» – пытаўся Хведар. «Што будзе, тое і будзе», – цьмяна адказаў вусаты, зашчапляючы свой пацёрты партфельчык. Яны ўдвух, не азіраючыся, пайшлі са двара, а ён моўчкі стаяў ля варот, ужо адчуваючы, што гэта – не страта малатарні. Гэта – пачатак і яшчэ большай бяды, што чорнай варонай закружылася над яго галавой.

Друкуецца паводле: Васіль Быкаў, "Выбранае", Выдавецтва «Ураджай», Мінск 2001, стар. 167-244

¹ Покуць- месца, дзе знаходзяцца святыя абразы

Тэма 2:

У які спосаб Максім Багдановіч паказвае адносіны паміж з'явамі прыроды і эмацыянальным светам у вершах *Зімой* і *Раманс*?

Максім Багдановіч

Раманс

*Quand luira cette étoile, un jour,
La plus belle et la plus lointaine.
Dites-lui qu'elle eut mon amour,
O derniers de la race humaine,
Sally Prudhomme**

Зорка Венера ўзышла над зямлёю,
Светлыя згадкі з сабой прывяла...
Помніш, калі я спаткаўся з табою,
Зорка Венера ўзышла.
З гэтай пары я пачаў углядацца
Ў неба начное і зорку шукаў.
Ціхім каханнем к табе разгарацца
З гэтай пары я пачаў.
Але расстацца нам час наступае;
Пэўна, ўжо доля такая у нас.
Моцна кахаў я цябе, дарагая,
Але расстацца нам час.
Буду у далёкім краю я нудзіцца,
Ў сэрцы любоў затаіўшы сваю;
Кожную ночку на зорку дзівіцца
Буду ў далёкім краю.
Глянь іншы раз на яе, – у расстанні
Там з ёй зліём мы пагляды свае...
Каб хоць на міг уваскрэсла каханне,
Глянь іншы раз на яе...

**Калі аднойчы засвеціцца гэтая зорка,
Найпрыгажэйшая і найдалейшая
Скажыце ёй, што я кахаў яе,
О, апошнія з роду людскога.
Сюлі – Прудом (франц.)*

Зімой

Здароў, марозны, звонкі вечар!
Здароў, скрыпучы, мяккі снег!
Мяцель не вее, сціхнуў вецер,
І волен лёгкіх санак бег.

Як мары, белыя бярозы
Пад сінявой начной стаяць.
У небе зоркі ад марозу
Пахаладзеўшыя дрыжаць.

Вільготны месяц стуль на поле
Празрысты, светлы стоўп спуціў
І рызай срэбнаю раздолле
Снягоў сінеючых пакрыў.

Ўзрываўце ж іх санямі, коні!
Звіні, вясёлых бомаў медзь!
Вакол лятуць бары і гоні,
Ў грудзях пачала кроў кіпець.

A series of horizontal dotted lines for writing, spanning the width of the page.

BRUDNOPIS